

Redaktionelt

“Har jeg taget fejl i det? I hvert fald var det mit ønske at give et så skarpt og udeltagende øje som hans (dr. Paul Rée) en bedre retning, retningen hen imod en virkelig *moralens historie* og i rette tid at advare ham mod det engelske hypotesevæsen *ud i det blå*. Det er jo oplagt, hvilken farve der for en moral-genealog må være hundrede gange vigtigere end blå: nemlig gråt, det vil sige det, der er beviseligt og oprindeligt, det, der virkelig lader sig fastslå, det, der virkelig har været til, kort sagt hele den menneskelige moralfortids lange og vanskeligt dechifrerbare hieroglyf-skrift!”

Med disse ord fra forordet til værket *Moralens genealogi* har vi indledningsvist helt i Nietzsches egen ånd legitimeret den grå farve på omslaget til dette klassiker-nummer af SLAGMARK, der omhandler Nietzsches tænkning. Den grå farve er det fænomenologiske sindbillede på et væsentligt træk i Nietzsches tænkning, der netop accentuerer det vilkår, der gør sig gældende i vores omgang med historien: nemlig den bestandige udlægning af dens tilblivelse med henblik på afdækningen af udspring og funktion. Alle katte er hos Nietzsche grå i den forstand, at alt har en tilblivelseshistorie, der betændig må medreflekteres.

Alligevel er det hele ikke bare gråt i gråt i Nietzsches tænkning. Mere præcist kan man retteligen tale om en broget mangfoldighed, en uendelig variation af en lang række forskellige temaer, der reflekterer Nietzsches nærmest konsekvent usystematiske tænkemåde: “Jeg mistror alle systematikere og undgår dem. Viljen til system er en mangel på retskaffenhed” lyder det i en af sentenserne fra *Afgjødernes ragnarok*. En tænkemåde der i vidt omfang forvaltes som en kritik - ikke blot forstået som en nøgtern undersøgelse, men endvidere som et toneangivende moment i hans filosofiske projekt: Opgør med moderniteten og alle dens autoriteter samt retten til at sætte spørgsmålstejn ved alle værdier. Den filosofiske ædruelighed må bestå i at give kritikken adgang til principielt alle felter af virkeligheden, og den udfoldes mestendels efter devisen: hellere et godt udfald end et dårligt indfald.

Nietzsches forvaltning af sin filosofiske position som en radikal kritik fordrer imidlertid af os som læsere af hans tekster, at vi ind imellem må stryge ham mod hårene som et værn mod den overophedning og overeksponering, der gør sig gældende helt ned i den sproglige udformning af teksterne; til gengæld forlenes man så med jævne mellemrum med gudsbenådede åbenbaringer og respektindgydende indsigter. Mødet med Nietzsches tekst går ikke upåagtet hen over læseren, og dette moment befinder sig hinsides spørgsmålet, om man er enig med ham eller ej. Eller sagt på en anden måde: i læserens møde med Nietzsches værk sættes der - hvad enten man vil det eller ej - noget i værk.

Udgivelsen af dette nummer er mere eksakt foranlediget af 100-året for Nietzsches "anden" død (25. august 1900); Nietzsche nyder det privilegium at dø to gange - første gang den 3. januar 1889 efter sammenbruddet i Torino, og det er næsten skæbnens ironi, at han, der ufortrødent plæderer for det stærke, helstøbte og fuldstændigt udfoldede overmenneske, skal henleve det sidste tiår af sit liv i restløs fysiologisk svækkelse og åndelig degeneration.

Måske er det også skæbnens ironi, at der skulle gå nøjagtig 100 år efter Nietzsches sammenbrud til et andet sammenbrud: Berlin-murens fald i 1989; dette sammenbrud blev Nietzsches *gennembrud* i den forstand, at det åbnede op for muligheden af en ny og mere uhildet reception af Nietzsche som følge af åbningen af Nietzsche-arkivet i Weimar. Nu blev det uden omsvøb dokumenteret, at søsteren Elisabeth-Förster Nietzsche og senere nazisterne havde udøvet manipulation med såvel hans tænkning som hans efterladte skrifter for at kunne bruge ham som nazismens hoffilosof; det er blandt andet frigørelsen fra denne snævert politiske og ideologiske binding, der har været medvirkende til den renaissance Nietzsche har haft det sidste årti.

Det er bemærkelsesværdigt, at Nietzsches livsmotto: "Dø i rette tid" i mere end én forstand også kom til at omfatte ham selv: Han døde definitivt og bogstaveligt år 1900, men samtidig døde han symbolsk år 1900 som indgangsportal til det 20. århundredes tænkning, hvor han har haft en helt central virkningshistorie indenfor felter som: Sprogfilosofien, eksistentialismen, Heidegger, Frankfurterskolen, postmodernismen, dekonstruktivismen m.m.

Det er et udtryk for Nietzsches egen mangfoldighed og omfangsrige virkningshistorie, at vi i dette nummer præsenterer en kalejdoskopisk vifte af nye og aktuelle læsninger, der i forhold til Nietzsches egen tænkning strækker sig fra de tidlige ungdomsskrifter til den sene Nietzsche, og som tematisk bevæger sig indenfor en række forskellige felter som dannelsesproblematikken, æstetisk retfærdiggørelse, filologisk receptionshistorie, sociologisk og politisk tænkning omkring magtteori og ansvarlighedens herkomst, det (u)tidssvarende

samt forholdet mellem historie og glemsel.

Det første bidrag *Schopenhauer som opdrager* er en oversættelse af en af Nietzsches tidlige tekster fra 1874 (den tredje Utidssvarende), hvor han med afsæt i en forståelse af mennesket som et enestående mirakel udfolder forskellige refleksioner over den dannelsesmæssige fordring, der medfører en klar selvbesindelse på sine opdragere og formgivere - for Nietzsches eget vedkommende Arthur Schopenhauer. Denne for Nietzsche sande filosof lærte ham at være enkel og ærlig i liv og tanke: at være utidssvarende i ordets mest omfattende forstand, og bibragte ham endvidere en virkelig befordrende munterhed samt standhaftighed i forhold til omverdenen i hans vedvarende søgen efter menneskets sande væsen.

Det efterfølgende bidrag af Ole Morsing forholder sig eksplicit kommenterende i forhold til ovennævnte originaltekst af Nietzsche. Det fremhæves her på baggrund af en perspektivering til andre af Nietzsches værker - eksempelvis de øvrige Utidssvarende Betragtninger - hvorledes det dannelsesmæssige anliggende faktisk er at gøre menneskelige væsener menneskelige. For Nietzsches egen dannelse bliver det derfor Schopenhauer som intellektuel inspirationskilde - og ikke tilegnelsen af hans lære - der får afgørende betydning. Opdragelse og uddannelse set i forhold til kulturproblematikken er omdrejningspunktet, og ikke mindst det metafysiske spørgsmål om hvorledes dette endvidere forholder sig til livets billede som en helhed - hvor spillet mellem natur, genius og kultur i en og samme bevægelse skal skabe et helt menneske.

Isak Winkel Holm forskyder indfaldsvinklen til spørgsmålet om den æstetiske retfærdiggørelse af verden således som den gøres til genstand for tematisering i *Tragediens fødsel*. Med afsæt i en "konstruktiv æstetisk retfærdiggørelse" kortlægges det hvorledes Nietzsches æstetikteoretiske refleksioner rummer en kunstteori i metafysisk emballage, hvilket vil sige en retfærdiggørelse, der kun lader sig etablere i kraft af den skabende kunstners æstetiske perspektiv, som i sidst instans angår forholdet mellem den kunstneriske form og livet selv.

Ole Thomsen afdækker forskellige aspekter vedrørende receptionshistorien af *Tragediens fødsel* indenfor den klassiske filologi. Nietzsches anti-klassicisme og anti-platonisme beskrives og der fokuseres på værket som et filologisk værk med psykologiske fornyelser. Den aristofaniske komedies afgørende betydning for værket betones, og det eftervises hvorledes Nietzsche - på trods af sin erklærede afsked med filologien - alligevel i religionsfilosofisk, æstetisk og videnskabelig forstand forbliver forpligtet på grækerne og græcistikken.

De to efterfølgende bidrag vender blikket mod det mere sociologiske og magtteoretiske aspekt af Nietzsche. Henrik Stampe Lund undfanger med

afsæt i den tyske retsfilosof Carl Schmitt en kritisk analyse af den liberale tidsalders bestræbelse på at skabe neutrale politiske rammer for udfoldelsen af borgerne liv. Kritikken af denne åndelige neutralisme bliver efterfølgende funderet i Nietzsches antiliberale og antidemokratiske tænkning, hvor der kortlægges ansatser til en dybere forståelse af omslaget mellem demokrati og diktatur - båret af den opfattelse at Nietzsches indsigter er større end hans retorik. Sverre Raffnsøe sætter sig i sit bidrag for at skitsere Nietzsches tanker om ansvarlighedens herkomst i sin signifikante forhistoriske sammenhæng således som disse udkrystalliserer sig i værket *Moralens genealogi*, og det kortlægges hvorledes denne ansvarlighed er beslægtet med centrale fænomener som straf, ret og skyld. Samtidig eftervises den transformation som ansvarligheden undergår fra at være en udadrettet og ekstern størrelse til en internalisering i mennesket i form af samvittigheden, der endda har udviklet sig til en dårlig samvittighed, og ganske vist under nye former gør sig gældende i vores nuværende kultur.

Nietzsches aktualitet eller samtidighed er omdrejningspunktet for interviewet med Jens Erik Kristensen. Her anstilles der blandt andet refleksioner over Nietzsches utidssvarende betragtninger og disses overlevelse af sig selv, fordi hans tænkning idag så at sige er kommet fuldt på omgangshøjde med tiden. Endvidere kortlægges Nietzsche-receptionen dels i Frankrig i det 20. århundrede centreret omkring Foucault, Lyotard og Deleuze dels i Tyskland omkring Heidegger og Habermas. Endelig specificeres hvorledes Nietzsches tanker er genstand for en sociologisering og demokratisering indenfor eksempelvis det pædagogiske felt med særligt henblik på forholdet mellem dannelse og selvdannelse.

Temaet om Nietzsche afsluttes med et bidrag af Peter Aaboe Sørensen, der anstiller filosofiske refleksioner over glemselens betydningsfuldhed hos Nietzsche og Kierkegaard. Det søges afdækket hvorledes Nietzsche i kraft af glemselen uforvarent og momentvist overskrider sin egen hang til historisering, og hvilken betydning dette har for forståelsen af subjektiviteten. Endvidere etableres der ud fra glemselen et perspektiverende sideblik til Kierkegaard, hvor denne indtager en central placering i kritikken af den klassiske metafysik.

Vores Intermezzo, der fungerer som et aktualiserende udstillingsvindue, rummer denne gang et omfattende interview med Joakim Garff i anledning af udgivelsen af hans meget roste biografi *SAK* om Søren Kierkegaard. Gennem temaer som eksempelvis æstetisk/biografisk, dekonstruktion og teologi, lidenskab, drift og skrift bringes vi rundt i forskellige hjørner og afkroge af Kierkegaard og Kierkegaard-forskningen. Nummeret sluttes af med en mangfoldig anmeldersektion samt diverse bognoter.

Vi vil hermed overlade jer som læsere til de omtalte bidrag og lade Nietzsches egne ord fra fortalen til *Om være dannelsesanstalters fremtid* være det kritiske memento, der bestandigt ledsager omgangen med disse: “Den læser, jeg venter noget af, må have tre egenskaber: han må være rolig og læse uden hast, han behøver ikke altid blande sig selv og sin ‘dannelse’ ind i læsningen, endelig må han ikke forvente nogen tabeller til slut som en slags resultat.”